

Sygn. akt I PK 12/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. L. K.
przeciwko P. Spółce Akcyjnej Oddziałowi B.
o zapłatę odszkodowania za naruszenie gwarancji zatrudnienia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 kwietnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 17 października 2017 r., sygn. akt III APa [...],

I. oddala skargę kasacyjną,

II. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2025 (dwa tysiące dwadzieścia pięć) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 października 2017 r., III APa [...], Sąd Apelacyjny w [...] – w sprawie z powództwa M. L. K. przeciwko P. S.A. Oddział B. o zapłatę kwoty 299.557 zł – zmienił zaskarżony apelacją powoda pkt I wyroku Sądu Okręgowego –

Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. z dnia 30 marca 2017 r., V P [...], w ten sposób, że zasądzoną od pozwanej na rzecz powoda kwotę 41.587,60 zł podwyższył do 143.072 zł; zmienił pkt III zaskarżonego wyroku w ten sposób, że zasądził od powoda na rzecz pozwanej 482,76 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; zmienił punkt IV zaskarżonego wyroku w ten sposób, że należną na rzecz Skarbu Państwa od pozwanej kwotę 2.496 zł podwyższył do 7.153zł; zasądził też od pozwanej na rzecz powoda 8.112,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję, w tym 3.037,50 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ustalił, że powód od 16 października 1992 r. do 20 kwietnia 2011 r. świadczył pracę, najpierw na rzecz Przedsiębiorstwa Państwowego Zakład [...] B., a po przekształceniu (skomercjalizowaniu) na rzecz jego następców prawnych. Ostatnim pracodawcą powoda był P. S.A. Oddział B.. Powód pracował na stanowisku elektromontera sieci napowietrznych (od 1 sierpnia 2007 r.).

W dniu 7 lipca 2005 r. pomiędzy zakładowymi organizacjami związkowymi działającymi w Zakładzie [...] B. S.A. a Zakładem [...] B. S.A. została zawarta Umowa Społeczna w sprawie gwarancji dla pracowników Zakładu [...] B. S.A. 28 marca 2006 r. Rada Ministrów przyjęła „Program dla [...]” zakładający wprowadzenie tzw. konsolidacji pionowej. Zakład [...] B. S.A. przeznaczono do konsolidacji w ramach grupy P.. Utworzono wówczas m.in. Zakład [...] B. Spółka z o.o. W dniu 29 maja 2007 r. ówczesny pracodawca - Zakład [...] B. S.A. wystosował do powoda zawiadomienie, że na mocy art. 23¹ § 3 k.p. zostanie on pracownikiem Z. Spółki z o.o., który stanie się z mocy prawa jego nowym pracodawcą. W zawiadomieniu tym wskazano, że dla pracowników wydzielanej części zakładu, w sferze prawnej z mocy prawa zachowane zostają wszelkie postanowienia wynikające z dotychczasowego stosunku pracy.

W dniu 2 lipca 2007 r. Z. Spółka z o.o. zawarła z działającymi w obrębie spółki związkami zawodowymi „Umowę Społeczną w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o.”. Zawarcie umowy było częścią procesu konsolidacji w ramach polskiej Grupy [...] S.A., prowadzonej w oparciu o „Program dla [...]”, przyjęty przez Radę Ministrów 28 marca 2006 r. W umowie tej w dziale I art. 1

wskazano, że jej zawarcie wynika z faktu podpisania 7 lipca 2005 r. Umowy Społecznej dla pracowników Z. S.A.

Na podstawie umowy z 2 lipca 2007 r. Z. Sp. z o.o. zagwarantowała wszystkim zatrudnionym wówczas pracownikom szczególną ochronę stosunku pracy, polegającą na tym, że w „Okresie Gwarancji Zatrudnienia”, tj. przez okres 10 lat liczonych od 29 grudnia 2006 r., pracodawca nie będzie rozwiązywał ani wypowiadał umów o pracę z przyczyn nie dotyczących pracowników oraz nie będzie wypowiadał pracownikom warunków umów o pracę z zastrzeżeniem przewidzianych w umowie wyjątków (art. 7 ust. 1 i 2 Umowy). Wyjątki te przewidziane zostały w art. 9 umowy i dotyczyły m.in: rozwiązania umowy o pracę z przyczyn zawinionych przez pracownika na podstawie art. 52 k.p. (art. 9 pkt b Umowy). Sankcją za naruszenie gwarancji zatrudnienia był obowiązek zapłaty na rzecz pracownika odszkodowania, w wysokości stanowiącej iloczyn pełnych miesięcy kalendarzowych pozostałych do końca okresu gwarancji zatrudnienia oraz wynagrodzenia miesięcznego pracownika ustalonego na dzień rozwiązania stosunku pracy, według zasad obowiązujących przy ustalaniu wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy, ustalonego na dzień rozwiązania umowy o pracę (art. 10 Umowy). Umowa obejmowała pracowników - tj. osoby pozostające w stosunku pracy ze spółką w momencie zawarcia umowy społecznej – także powoda.

20 kwietnia 2011 r. P. S.A. Oddział B. rozwiązała z powodem umowę o pracę bez wypowiedzenia na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 k.p., z uwagi na ciężkie naruszenie przez niego obowiązków pracowniczych, polegające na kradzieży paliwa. Wyrokiem z 10 lutego 2016 r., Sąd Rejonowy w B. w sprawie VI P [...], zasądził P. S.A. Oddział B. na rzecz powoda 13.413,42 zł tytułem odszkodowania, co stanowiło trzykrotność miesięcznego wynagrodzenia powoda. Sąd Rejonowy w B. stwierdził, że brak było przekonujących dowodów odnośnie tego, że powód (siedmiokrotnie) dopuścił się kradzieży paliwa. Tym samym, przyczyna sformułowana w oświadczeniu pracodawcy nie dawała podstaw do rozwiązania stosunku pracy w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. Sąd stwierdził jednocześnie, że nie było celowe uwzględnienie powództwa o przywrócenie do pracy, a zatem nie można było uwzględnić żądania zasądzenia wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy. Wyrok ten jest prawomocny.

Przeciwko powodowi toczyło się postępowanie karne w związku z zarzucaną mu w rozwiązaniu umowy o pracę bez wypowiedzenia kradzieżą paliwa. Wyrokiem Sądu Rejonowego w B. z 17 października 2013 r., VII K [...], został on uniewinniony od popełnienia zarzucanego mu czynu. Wyrok ten, na skutek apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego P. S.A. Oddział w L., wyrokiem Sądu Okręgowego w B. z 3 czerwca 2014 r., VIII Ka [...], został uchylony i postępowanie umorzono. Sąd przyjął, że zarzucany M. L. K. czyn stanowił wykroczenie, które uległo przedawnieniu.

Powód od 9 maja 2011 r. do 21 lutego 2012 r. był zarejestrowany jako osoba bezrobotna. W 2011 r. otrzymał zasiłek dla bezrobotnych - 1.675,10 zł, a w 2012 r. - 1.448,70 zł. 22 lutego 2012 r. podjął on prowadzenie pozarolniczej działalności w zakresie specjalistycznych robót budowlanych. Działalność ta ma profil analogiczny do tego, czym powód zajmował się u pozwanej - m.in. instalatorstwo elektryczne i świadczenie usług pojazdem wyposażonym w podnośnik koszowy.

Sąd Apelacyjny uznał, że jest związany prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego – Sądu Pracy w B. z 10 lutego 2016 r., VI P [...], co do braku podstaw do rozwiązania w dniu 20 kwietnia 2011 r. przez pozwaną z powodem stosunku pracy w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. Związanie wyrokiem sądu pracy na zasadzie art. 365 § 1 k.p.c., zwalniało Sąd od prowadzenia postępowania w celu ustalenia, czy rozwiązanie z powodem umowy o pracę nastąpiło z naruszeniem przepisów prawa o rozwiązywaniu umów o pracę.

Według Sądu drugiej instancji orzeczenie Sądu Okręgowego jest jednak nietrafne w zakresie kwoty zasądzzonego odszkodowania. Sąd Apelacyjny powołał się na art. 10 Umowy Społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o. z 2 lipca 2007 r., zgodnie z którym w przypadku naruszenia przez pracodawcę gwarancji zatrudnienia, o której mowa w art. 7 pkt 2, pracodawca zobowiązany będzie do wypłacenia pracownikowi, niezależnie od innych świadczeń przysługujących na mocy obowiązujących przepisów prawa pracy, odszkodowania w wysokości stanowiącej iloczyn pełnych miesięcy kalendarzowych pozostałych do końca okresu gwarancji zatrudnienia oraz miesięcznego wynagrodzenia pracownika ustalonego na dzień rozwiązania umowy o pracę, według zasad obowiązujących przy ustalaniu wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy, ustalonego

na dzień rozwiązania umowy o pracę. Wysokość odszkodowania nie może być wyższa niż 400.000 zł brutto, ale nie mniejsza niż 100.000 zł brutto. Przepis art. 12 umowy stanowi, że w okresie gwarancji zatrudnienia w przypadku rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę z naruszeniem art. 52 k.p., potwierdzonego prawomocnym orzeczeniem wydanym przez właściwy sąd, pracodawca - o ile pracownik nie zostanie przywrócony do pracy - zapłaci pracownikowi odszkodowanie wskazane w art. 10 Umowy.

Sąd uznał, że z faktu rozwiązania z powodem umowy o pracę w trybie art. 52 k.p. z naruszeniem tego przepisu, należało wywieść, że stosunek pracy powoda został rozwiązany za wypowiedzeniem pracodawcy w okresie obowiązujących gwarancji zatrudnienia i w związku z tym powodowi przysługiwało odszkodowanie. Sąd Okręgowy uznał, że żądanie zasądzenia odszkodowania z tytułu niezachowania przez pozwaną gwarantowanego okresu zatrudnienia w dochodzonej pozwem wysokości - 299.557 zł (4.471 zł x 60 miesięcy) byłoby sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa i zasadami współżycia społecznego (art. 8 k.p.). Dokonał więc obniżenia odszkodowania należnego powodowi do kwoty 41.587,60 zł. Do istotnych okoliczności przemawiających za zmiarkowaniem odszkodowania należała nieadekwatność odszkodowania w stosunku do szkody poniesionej przez powoda. Powód pobrał zasiłek dla bezrobotnych w łącznej kwocie 3.123,80 zł i pozostawał bez pracy jedynie 10 miesięcy, bowiem od 22 lutego 2012 r. rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej w analogicznym zakresie do tej, jaką wykonywał u pozwanej. Będąc zatrudnionym u pozwanej zdobył kwalifikacje pozwalające mu prowadzić tego rodzaju działalność. Ponadto pracodawca miał prawo, w świetle znanych mu okoliczności, uznać za zasadne rozwiązanie z powodem stosunku pracy w trybie dyscyplinarnym. Zdaniem Sądu pierwszej instancji wysokość odszkodowania odpowiadająca szkodzie, której doznał powód powinna zostać obliczona jako iloczyn pełnych miesięcy kalendarzowych od dnia rozwiązania z powodem stosunku pracy (20 kwietnia 2011 r.) do czasu podjęcia przez niego pozarolniczej działalności gospodarczej (22 lutego 2012 r.) - 10 miesięcy i miesięcznego wynagrodzenia ustalonego na dzień rozwiązania umowy o pracę, według zasad obowiązujących przy ustalaniu wynagrodzenia za urlop

wypoczynkowy - 4.471 zł. Odszkodowanie powinno ulec pomniejszeniu o kwotę, którą powód otrzymał tytułem zasiłku dla osoby bezrobotnej - 3.123,80 zł. Według Sądu Okręgowego, obliczenie przedstawiało się następująco: 4.471 zł x 10 miesięcy, co stanowiło 44.711,40 zł minus 3.123,80 zł, co stanowiło 41.587,60 zł.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, roszczenie powoda o zasądzenie odszkodowania w wysokości ponad 41.587,60 zł za cały okres ochrony gwarancyjnej - 60 miesięcy, od 20 kwietnia 2011 r. do 29 grudnia 2016 r., stałoby w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego i stanowiłoby nadużycie prawa podmiotowego. Umowa Społeczna w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o. z dnia 2 lipca 2007 r. jako podstawa żądania powoda nie została podważona przez pozwaną ani zakwestionowana przez Sąd. Nie wprowadza ona żadnych innych, poza w niej określonymi, wymogów ubiegania się o takie świadczenie, w tym warunku powstrzymywania się byłego pracownika od zarabkowania w okresie gwarancyjnym, czy korzystania przez niego z zasiłku dla bezrobotnych. Odszkodowanie za naruszenie gwarancji zatrudnienia powinno być wypłacone niezależnie od innych świadczeń przysługujących, na mocy przepisów prawa pracy, co jednoznacznie określa zapis art. 10 Umowy Społecznej. Sankcją za naruszenie przez pozwaną gwarancji zatrudnienia jest obowiązek zapłaty na rzecz pracownika (powoda) odszkodowania. Wyjątki od gwarancji zatrudnienia zostały określone w art. 9 Umowy. Ostatecznie, wobec treści wyroku Sądu Rejonowego Sądu Pracy w B. z 10 lutego 2016 r., VI P [...], należało uznać, że wyjątki te nie dotyczą powoda. Rozwiązanie z nim przez pozwaną w dniu 20 kwietnia 2011 r. stosunku pracy w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. było niezgodne z prawem. Kwestia zgodności z prawem rozwiązania z nim stosunku pracy została zatem ostatecznie przesądzona i nie może być przedmiotem ponownego badania, a powód nie może ponosić ujemnych następstw rozwiązania z nim stosunku pracy bez wypowiedzenia z jego winy.

Sąd podkreślił, że zgodnie z art. 10 umowy kwota odszkodowania nie może być niższa niż 100.000,00 zł. Jest to „gwarantowana”, minimalna kwota odszkodowania, która powinna być przyznana pracownikowi także w przypadku, gdyby okres pozostawania bez gwarantowanego tą umową zatrudnienia wynosił

nawet tylko 10 miesięcy. Brak było podstaw do obniżenia odszkodowania na rzecz powoda poniżej minimalnej gwarantowanej umową kwoty 100.000 zł brutto.

Postępowanie o uznanie za niezgodne z prawem rozwiązania umowy o pracę w trybie dyscyplinarnym przed Sądem Rejonowym w sprawie VI P [...] toczyło się pięć lat. Przez okres trzech lat toczyło się też postępowanie w sprawie karnej VII K [...], w której powód występował w roli oskarżonego. Wyrokiem Sądu Rejonowego w B. z 17 października 2013 r. został on uniewinniony od zarzutu przywłaszczenia w okresie od 17 listopada 2010 r. do 15 stycznia 2011 r. 78,43 litrów oleju napędowego, wartości 360,78 zł na szkodę P. S.A. Oddział w B.. Wyrokiem z 3 czerwca 2014 r., VIII Ka [...], Sąd Okręgowy w B. przyjmując, że zarzucany powodowi czyn stanowił wykroczenie, wobec stwierdzenia przedawnienia orzekania, postępowanie umorzył.

Według Sądu drugiej instancji, z orzeczenia Sądu Okręgowego w sprawie VIII Ka [...] nie można wywieść, że powód został skazany, czy ukarany za przywłaszczenie oleju napędowego w okresie od 17 listopada 2010 r. do 15 stycznia 2011 r. na szkodę pozwanej. Poza tym okoliczność nawet ukarania pracownika za dopuszczenie się wykroczenia przeciwko mieniu pracodawcy nie wyłącza odpowiedzialności pozwanej w zakresie wypłacenia mu odszkodowania wynikającego z ochrony gwarancyjnej Umowy Społecznej (art. 9 Umowy).

Sąd Apelacyjny uznał, że żądana w apelacji kwota odszkodowania w wysokości 143.072 zł jest adekwatna do rozmiarów szkody, jaką poniósł powód wskutek naruszenia przez pozwaną gwarancji zatrudnienia oraz dodatkowo uwzględnia okoliczność, że pracodawca zasadnie mógł pozostawać w przekonaniu, że gospodarka paliwowa w pojeździe, który używał powód była nieprawidłowa. Odszkodowanie w wysokości 143.072 zł w stosunku do pierwotnie dochodzonej kwoty 299.557 zł zostało zmniejszone więcej niż o połowę. Nie stanowi dla powoda swoistego źródła dodatkowych dochodów. Powód dopiero od roku 2014 zaczął uzyskiwać stałe, pewne dochody z działalności gospodarczej, stanowiące ekwiwalent dla dotychczasowego wynagrodzenia jakie uzyskiwał będąc zatrudniony w P. S.A. B.. Należne powodowi odszkodowanie w wysokości 143.072,00 zł, obliczone jako iloczyn pełnych miesięcy kalendarzowych od dnia rozwiązania

z powodem stosunku pracy (20 kwietnia 2011 r.) do czasu uzyskiwania przez niego dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej (do 1 stycznia 2014 r.) - 32 miesiące i miesięcznego wynagrodzenia ustalonego na dzień rozwiązania umowy o pracę, według zasad obowiązujących przy ustalaniu wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy - 4.471 zł, jest sprawiedliwe i kompensuje rzeczywistą szkodę poniesioną przez powoda. Nie przekracza możliwości finansowych pracodawcy i nie narusza interesów pracowników pozwanej nieobjętych układem. Nie stanowi nadzwyczajnego przywileju dla powoda. Nie jest zatem sprzeczne z prawem i zasadami współżycia społecznego.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w części dotyczącej zasądzonego w punkcie pierwszym odszkodowania ponad kwotę 41.587,60 zł strona pozwana zaskarżyła skargą kasacyjną. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych (por. art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.).

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono:

1) niewłaściwe zastosowanie art. 8 k.p. w związku z art. 484 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez błędne przyjęcie, że przyznanie powodowi odszkodowania w dodatkowej kwocie 101.484,40 zł, ponad kwotę 41.587,60 zł, z tytułu naruszenia gwarancji zatrudnienia z umowy społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o., zawartej w dniu 2 lipca 2007 r., nie pozostaje w sprzeczności ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa lub zasadami współżycia społecznego, pomimo że: - okoliczności podniesione przez pozwanego w toku sprawy dotyczące sposobu i przyczyn ustania stosunku pracy wiążącego powoda i pozwanego oraz rodzaju działalności podjętej przez powoda po ustaniu tego stosunku pracy potwierdzają, że kwota 41.587,60 zł w pełni kompensuje szkodę poniesioną przez powoda; - nieprawidłowości jakich dopuścił się powód w zakresie gospodarki paliwowej związanej z eksploatacją samochodu z podnośnikiem koszowym marki M. o nr rej. [...] należącego do pozwanego oraz dbania o mienie pozwanego, które to nieprawidłowości zostały stwierdzone w toku sprawy karnej i sprawy pracowniczej; - powód we wskazanym okresie prowadził działalność gospodarczą o profilu analogicznym do zakresu czynności, które wykonywał w pozwanej Spółce, wykorzystując przy tym wiedzę, umiejętności,

doświadczenie oraz kontakty nabyte w trakcie świadczenia pracy na rzecz pozwanego; - powód w okresie od dnia 22 lutego 2012 r. do dnia 1 stycznia 2014 r. nie uzyskiwał dochodów z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej na satysfakcjonującym powoda poziomie, toteż zasadnym jest przyznanie powodowi dodatkowej kompensaty za ten okres w kwocie 101.484,40 zł z tytułu naruszenia gwarancji zatrudnienia z umowy społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o. zawartej w dniu 2 lipca 2007 r., pomimo że wysokość dochodów wykazywanych przez powoda w zeznaniach podatkowych dotyczących wskazanego okresu była wyłącznie konsekwencją zabiegu księgowego związanego z zaliczaniem ogółu wydatków związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej do kosztów uzyskania przychodu, co nie oddaje faktycznej sytuacji majątkowej powoda we wskazanym okresie i nie uzasadnia przyznania powodowi odszkodowania za ten okres;

2) niewłaściwe zastosowanie art. 8 k.p. w związku z art. 484 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 10 umowy społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o. zawartej w dniu 2 lipca 2007 r. polegające na błędnym przyjęciu, że odszkodowanie z tytułu naruszenia gwarancji zatrudnienia z umowy społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o. zawartej w dniu 2 lipca 2007 r. nie może być niższe niż kwota 100.000 zł, która w ocenie Sądu jest kwotą gwarantowaną, pomimo że powołane przepisy czynią prawnie dopuszczalnym, a okoliczności niniejszej sprawy czynią zasadnym miarkowanie również poniżej wskazanej kwoty.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie:

a) art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, iż zasadnym jest uwzględnienie roszczenia powoda w zakresie zasądzenia odszkodowania w dodatkowej kwocie 101.484,40 zł z tytułu naruszenia gwarancji zatrudnienia z umowy społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o. zawartej w dniu 2 lipca 2007 r. za okres kolejnych 22 miesięcy (od dnia 1 marca 2012 r. do dnia 1 stycznia 2014 r.) w sytuacji gdy: - powód w tym okresie nie był już bezrobotny lecz prowadził jednoosobową działalność gospodarczą osoby fizycznej, z której otrzymywał przychód, toteż nie wykazał szkody wymagającej kompensacji

we wskazanej wysokości; - okoliczności, z powodu których doszło do ustania stosunku pracy łączącego powoda i pozwanego oraz okoliczność podjęcia i prowadzenia przez powoda pozarolniczej działalności gospodarczej, po ustaniu stosunku pracy, o profilu analogicznym do zakresu czynności wykonywanych w pozwanej Spółce, czynią dodatkową kompensację bezpodstawną;

b) art. 382 k.p.c. w związku z art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, iż powód udowodnił istnienie szkody w zakresie czyniącym zasadnym zasądzenie odszkodowania w dodatkowej kwocie 101.484,40 zł z tytułu naruszenia gwarancji zatrudnienia z umowy społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o. zawartej w dniu 2 lipca 2007 r.;

c) art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że z zeznań podatkowych złożonych przez powoda o wysokości osiągniętych przez niego dochodów obejmujących okres od dnia 22 lutego 2012 r. do dnia 1 stycznia 2014 r. wynika, że powód nie osiągał dochodów lub osiągał je na niskim i niesatysfakcjonującym powoda poziomie, podczas gdy wysokość dochodów wykazywanych przez powoda w zeznaniach podatkowych była konsekwencją zabiegu księgowego związanego z zaliczaniem ogółu wydatków związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej do kosztów uzyskania przychodu, co nie oddaje faktycznej sytuacji majątkowej powoda we wskazanym okresie i nie uzasadnia przyznania powodowi odszkodowania za ten okres;

d) art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie, dokonanej wybiórczo, wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego, polegającej na nieuwzględnieniu, przy ocenie zasadności miarkowania dochodzonego przez powoda roszczenia, okoliczności z powodu których doszło do ustania stosunku pracy łączącego powoda i pozwanego wynikających ze sprawy karnej i sprawy pracowniczej, a także okoliczności prowadzenia przez powoda działalności gospodarczej, po ustaniu stosunku pracy, o profilu analogicznym do zakresu czynności wykonywanych w pozwanej Spółce, które czynią dodatkową kompensację bezpodstawną;

e) art. 322 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda dalszej, adekwatnej w ocenie Sądu, kwoty tytułem odszkodowania, pomimo iż

powód nie udowodnił okoliczności jakoby poniósł szkodę w rozmiarze odpowiadającym zasądzonej kwocie.

Pozwana spółka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonym zakresie oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji powoda w całości, a także zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów postępowania wraz z kosztami zastępstwa procesowego, w tym kosztów postępowania wywołanych wniesieniem skargi kasacyjnej; ewentualnie - o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonym zakresie oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd drugiej instancji, w tym również w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego wraz z kosztami zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o oddalenie skargi oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Komercjalizacje przedsiębiorstw państwowych i konsolidacje tworzonych w ich miejsce spółek w Polsce po 1989 r. poprzedzane były do uzgodnieniami pomiędzy inwestorami a związkami zawodowymi tzw. pakietów socjalnych, zawierających gwarancje zatrudnienia, przybierających postać zakazu rozwiązywania stosunków pracy lub wypowiedzania warunków zatrudnienia przez okres nawet dwudziestu lat. W przypadku naruszenia gwarancji, umowy te przewidywały obowiązek wypłaty odszkodowania w wysokości wynagrodzenia pracownika za okres od dnia rozwiązania umowy do dnia obowiązywania gwarancji zatrudnienia, często w wysokości ponad miliona złotych, co stało się niekiedy asumptem do nadużyć. Długoletnie gwarancje zatrudnienia mogły stanowić hamulec efektywnej i wartościowej pracy (mając zagwarantowane zatrudnienie pracownik mógł ograniczyć swoje zaangażowanie i efektywność pracy do minimum), co prowadziło do spadku jakości produktów i konkurencyjności spółek ze szkodą dla konsumentów. Mimo to, zawierane porozumienia nie zostały unormowane ustawowo przez wprowadzenie adekwatnych limitów, czego

konsekwencją stało się poszukiwanie przez judykaturę rozsądnej równowagi w aspekcie jurysdykcyjnym między interesami pracowników, spółek i społeczeństwa.

Występujące początkowo rozbieżności dotyczącej charakteru prawnego zawieranych porozumień, usunęła uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2006 r., uznająca pakiet socjalny związany ze ścieżką tzw. prywatyzacji kapitałowej za przepis prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p. (III PZP 2/06, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 38). Bazując na teorii normatywnej, interpretującej pakiet jako źródło prawa pracy, Sąd Najwyższy wykluczał początkowo możliwość kwestionowania - przez odwoływanie się do zasad współżycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa - wywodzonych z pakietów roszczeń, argumentując, że klauzule te, zgodnie z przywoływanym na tę okoliczność art. 58 § 2 lub 3 k.c., odnoszą się do czynności prawnych, a nie do kompetencji normodawczych stron; później jednak dopuścił możliwość korygowania wysuwanych roszczeń z wykorzystaniem klauzul generalnych z art. 8 k.p.

W skardze kasacyjnej pełnomocnik pozwanego nie postawił zarzutu dotyczącego naruszenia art. 9 § 1 k.p., co uniemożliwia Sądowi Najwyższemu (wobec związania podstawą skargi) odniesienie się do zastosowania ewentualnej koncepcji *pactum in favorem tertii* (art. 393 k.c.) i odkodowania desygnatu „odszkodowania” z tytułu naruszenia gwarancji zatrudnienia z Umowy Społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o., zawartej w dniu 2 lipca 2007 r., jako świadczenia ograniczonego tylko do zrekompensowania pracownikowi poniesionej szkody.

W sprawie będącej przedmiotem skargi kasacyjnej występuje przyjęty w porozumieniu prosty algorytm obliczania odszkodowania jako iloczyn miesięcy kalendarzowych pozostałych do upływu okresu gwarantowanego przez wynagrodzenie miesięczne pracownika obliczane jak ekwiwalent za urlop wypoczynkowy, z zagwarantowaniem minimalnego odszkodowania. W sprawie nie ma więc potrzeby sięgania do reguł wykładni pozajęzykowej. Dodać należy, że takie ujęcie desygnatu „odszkodowanie” nie jest świadczeniem, służącym wyrównaniu rzeczywistej szkody byłego pracownika, ale ma charakter ryczałtowy, oderwany od faktycznej szkody poniesionej przez pracownika. Takie unormowanie

odszkodowania stanowi przede wszystkim sankcję, zagrożenie, która ma wymuszać na stronie pracodawczej dotrzymania obietnicy stabilizacji zatrudnienia w koncernie. Zgoda strony pracodawczej na ustanowienie długich okresów gwarancyjnych zatrudnienia stanowiła ustępstwo w zamian za istotne (bardzo korzystne) dla pozwanego (lub członków jego zarządu) koncesje ze strony związków zawodowych.

Sądy rozstrzygające sprawę potwierdziły swym rozstrzygnięciem ryczałtowy charakter odszkodowania z umowy społecznej. Odszkodowania w prawie pracy z uwagi na swą ryczałtowość stanowią odszkodowania *sui generis*, w których ważne są funkcje socjalna i represyjna. Funkcje te nie oznaczają jednak, że owo ryczałtowe odszkodowanie nie może być miarkowane z różnych przyczyn, także - z uwagi na swe rażące wygórowanie. Można zastosować analogię do norm Kodeksu cywilnego odnośnie kar ustawowych i ich miarkowania (analogia do art. 485 k.c. w zw. z art. 484 § 2 k.c.). Miernikami waloryzacji ryczałtów odszkodowawczych w prawie pracy mogą być: ocena zasadności żądanych kwot z punktu widzenia gospodarczego, przeciętnej stopy życiowej, przypadkowość sytuacji, w której znalazł się pracownik korzystający z wysokich odszkodowań ryczałtowych, charakter pracy, staż zakładowy i wreszcie stosunek ryczałtu do wysokości realnej szkody. Przy odszkodowaniu ryczałtowym należnym z mocy umowy społecznej z tytułu rozwiązania stosunku pracy w okresie gwarancji zatrudnienia wysokość dochodzonego świadczenia można oceniać również przez pryzmat jego rażącego wygórowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2010 r., I PK 126/10, LEX nr 821055).

Tezę tę można wywieść z motywów Sądu Apelacyjnego, który dokonał oceny wysokości „odszkodowania” z różnych punktów widzenia, w tym także przez pryzmat społeczno - gospodarczego przeznaczenia gwarancji zatrudnienia (art. 8 k.c.). Sąd drugiej instancji wziął pod uwagę, że powód obecnie ma 58 lat, z zawodu jest elektromonterem. Zatrudniony był w pozwanej spółce przez 19 lat jako pracownik szeregowy z wynagrodzeniem około 4.500 - 5.000 zł brutto. Po rozwiązaniu umowy o pracę w trybie dyscyplinarnym znalazł się dla siebie w nowej trudnej sytuacji zawodowej, życiowej i materialnej. W dojrzałym wieku - 53 lat stracił zatrudnienie, będące źródłem stałych i pewnych dochodów. Pozostawał bez

pracy przez okres około roku. Z uwagi na tryb zwolnienia nie mógł znaleźć innej pracy. Zmuszony został podjąć ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek. Podjęcie działalności w zakresie usług instalatorstwa elektrycznego wymagało poniesienia przez niego poważnych nakładów finansowych i dokonania szeregu wyrzeczeń. Celem pozyskania środków finansowych na zakup odpowiedniego sprzętu (pojazdu wyposażonego w podnośnik koszowy) i narzędzi, sprzedał mieszkanie. Przez pierwsze dwa lata prowadzenia działalności ponosił straty, dopiero w latach 2014-2015 uzyskał dochód na poziomie 2.000 - 3.000 zł miesięcznie. Sąd Apelacyjny, miarkując wysokość zasądzanego odszkodowania, uznał, że żądana w apelacji kwota odszkodowania w wysokości 143.072 zł jest adekwatna do rozmiarów szkody.

W ocenie Sądu Najwyższego, nie negując dyskrejonalnej kompetencji sędziów w ocenie tej kwestii, kwota ta mogłaby być nawet większa, gdyż powód przez brak środków finansowych zmuszony był do sprzedaży mieszkania, co stanowiło dużą dolegliwość i generowało istotne koszty. Z tych względów zmultiplikowany w skardze kasacyjnej zarzut niewłaściwego zastosowania art. 8 k.p. w związku z art. 484 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 10 Umowy Społecznej w sprawie gwarancji dla pracowników Z. Sp. z o.o., zawartej w dniu 2 lipca 2007 r., uznać należało za nieuzasadniony.

W ocenie Sądu Najwyższego, także zarzuty procesowe skargi kasacyjnej dotyczące naruszenia między innymi art. 382 k.p.c. w związku z art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez nieprawidłowe ustalenie rzeczywiście poniesionej szkody i niewłaściwego ustalenia dochodów powoda po rozwiązaniu z nim stosunku pracy, były całkowicie nieuzasadnione.

Wyłączenie w art. 398³ § 3 k.p.c. z podstaw skargi kasacyjnej zarzutów dotyczących oceny dowodów pozbawia skarżącego możliwości powoływania się na zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 § 1 k.p.c. Przepis art. 398³ § 3 k.p.c. wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., bowiem właśnie ten przepis określa kryteria oceny

wiarygodności i mocy dowodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2018 r., II PK 49/17, LEX nr 2540109).

Prawomocny wyrok sądu pracy zasądzający od pracodawcy na rzecz pracownika odszkodowanie za niezgodne z przepisami prawa pracy rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem (art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 47¹ k.p.), wyklucza uznanie, że wypowiedzenie nastąpiło z przyczyn zawinionych przez pracownika (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2012 r., II PK 222/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 78).

Nie wiążą sądu w postępowaniu cywilnym wyroki karne umarzające postępowanie z powodu okoliczności wyłączających dopuszczalność postępowania karnego (umorzenie bezwarunkowe) ani wyroki warunkowo umarzające postępowanie karne (por. art. 66 § 1 k.k. i art. 342 § 1 k.p.k.), gdyż nie są to wyroki skazujące (art. 11 k.p.c.). Gdy nastąpiło przedawnienie orzekania w sprawie o wykroczenie nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza. Przedawnienie karalności zamyka drogę do wydania wyroku, niezależnie od tego czy faktycznie popełniono wykroczenie (art. 45 § 1 Kodeksu wykroczeń).

W tym kontekście Sąd Najwyższy uznał, że pełnomocnik pozwanej spółki miał pięć lat na udowodnienie przed sądem pracy kradzieży paliwa. Nieudowodnienie w procesie przed sądem pracy naruszenia przez pracownika obowiązków w postaci dokonania kradzieży paliwa i właściwego zastosowania przez pracodawcę art. 52 § 1 k.p., uniemożliwiają ponowną ocenę takich zarzutów w sprawie o odszkodowanie z tytułu gwarancji zatrudnienia. Gdy powód został ponadto uniewinniony od zarzutu kradzieży paliwa przez sąd karny pierwszej instancji, umorzenie postępowania na skutek przedawnienia wykroczenia (art. 45 § 1 Kodeksu wykroczeń) przez sąd karny drugiej instancji, nie może być w takiej koincydencji uznane za potwierdzenie faktu kradzieży.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p., a co do kosztów procesu stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015., poz. 1800 ze zm.) orzekł jak w sentencji.